

מזרחה מכאן

הרהורים על חינוך וגבולות

:: אסתי קירמאיר

"קאלה: אני זוכר שתיכף ביום הראשון (בבית הספר) קיבלנו שיעור מצויין (...). איך שנכנסנו לכתה רחוצים עם ילקוט ביד, העמידו אותנו ליד הקיר ואז פקד המורה: כל אחד מחפש מקום. (...) מפני שחסר מקום אחד, היה תלמיד אחד שלא מצא מקום ונשאר עומד בין הספסלים. (...) המורה תפש אותו כשהוא עומד והעיף לו סטירת לחי..."

ציפל: איזה מודל נפלא בזעיר אנפין הוא בנה (...) באמצעות חדר כתה רגיל, עם מספר כסאות קטן מדי, ועם זאת היה לנגד עינכם לאחר אותו מעשה, העולם כפי שהוא מחכה לכם."

(ברטולד ברכט, מתוך "שיחות של פליטים")
ב-1 לספטמבר יחלו את לימודיהם קרוב ל-90,000 תלמידים באחת מהערים הגדולות בישראל. כ-50% מתוכם ילמדו במערכת החינוך של העירייה, כ-31.5% מהם ילמדו במסגרות דתיות פרטיות ("מוכר שאינו רשמי" במינוח המקצועי), 14% מהם ילמדו במסגרות דתיות יותר, בהן אין כמעט דגש על מקצועות כגון מתמטיקה, אנגלית או מדעים והדגש הוא כמעט אך ורק על לימודי קודש. כ-4.7% ילמדו במסגרות חינוך פרטיות של עמותות. באשר ל-10-5% מהתלמידים בגילאי חינוך חובה - לא ברור לרשויות המוסמכות בעיר זו היכן ילמדו ויתכן כי לא ילמדו כלל, בשום מסגרת.

חזונו?

משום שאין מקומות פנויים נוספים במסגרת מערכת החינוך על מנת לקלטם. אין מקומות פנויים, הרשות המקומית בעיר זו 'נטולת אמצעים' לטענתה בכדי להוביל את הקמתם של די בתי ספר וכיתות לימוד כנדרש (על ידי הקצאת קרקעות, למשל) ואילו המדינה מדירה

רגליה מהנושא. קראתם נכון: על פי המשוער, בעיר זו חסרים לפחות 9,000-4,000 'כסאות לימוד' שיאפשרו לילדים לממש את זכותם הבסיסית לקבל חינוך. מדי קיץ, לקראת פתיחת שנת הלימודים, מתחוללים 'קרבות רישום' בין הורים שונים המבקשים לרשום ילדיהם למסגרות השונות, כאשר לא אחת נאלצים הורים להשקיע סכומי כסף נכבדים בתשלום שכר לימוד למסגרות פרטיות אלו ואחרות, או רושמים את ילדם למסגרת דתית בה אינם בהכרח מעוניינים. כל זאת בשל המחסור ב'כסאות לימוד'. המורה מושא שיחתם של קאלה וציפל הוא משל חי למדיניותן של העירייה והממשלה. העיר אשר זכתה בכבוד המפוקפק היא אכן עיר פריפריאלית למדי, שמה בישראל ירושלים והיא משמשת בשעות הפנאי כעיר הבירה של ישראל (בירתה האמיתית היא כמובן תל אביב). בשלב זה נציין כי כל המספרים אשר צוינו לעיל אמיתיים לחלוטין (על פי נתוני עמותת עיר עמים) ומתייחסים לתלמידים ערבים בירושלים. לתלמידיה היהודים של ירושלים שלום (יחסי) - חרף הבעיות הרבות מהן סובלת מערכת החינוך העירונית, עדיין לא הגיע המצב בו לילד בכתה ז' אין מקום בשום בית ספר בעיר (כידוע ההפך הוא הנכון, ובשנים האחרונות בתי הספר הממלכתיים - היהודים מתרוקנים מתלמידיהם. זו בעיה קשה הראויה להתייחסות משל עצמה ולא במסגרת זו).

תת ייצוג ותת חינוך

ב-1967 סיפחה ישראל כ-70 קמ"ר משטחה של ירדן, אשר כללו את מזרח העיר ירושלים וחלק מסביבותיה. 70,000 אנשים לערך קיבלו מעמד 'תושב' (כיום עומד מספרם על כ-250,000), המקנה להם את מרבית הזכויות והחובות של אזרח המדינה, לבר מן הזכות לבחור לכנסת והזכות לשאת את דרכון המדינה. זכות ההצבעה

במזרח ירושלים חסרים כ-4,000-9,000 'כסאות לימוד' שיאפשרו לילדים לממש את זכותם הבסיסית לקבל חינוך.

לו היו תושבי מזרח העיר נוטלים חלק בבחירות לעירייה, היו יכולים לכבוש לפחות שליש מכיסאות מועצת העיר (ואף יותר, כתלות בשיעור ההצבעה) ובאמצעות השותפות במוקדי הכוח להשיג זכויות אשר אמורות להיות אלמנטריות, גם ללא קשר לייצוג.

בגדר ההפרדה). גורמים שונים קוראים כיום לחלוקה בפועל של העיר השסועה ממילא, ובכך לפטור את העירייה והמדינה מן האחריות בה אינן עומדות ממילא (בתחום החינוך ובשאר התחומים). גם אם נסכים לרעיון של שלטון מדיני עצמאי (כחלק מהרשות הפלסטינית) לערבים בירושלים, לא ברור לי כיצד ניתן יהיה לחלק את העיר דה פקטו. הקו הירוק מת. מבחינה פשוטה של מפת העיר ניתן לראות את סבך השכונות באזורי התפר, כך שקשה אפילו לדמיין כיצד יעברו גבולות מדיניים נוספים על הגבולות והמחסומים הקיימים כיום. הדור שלנו אולי לא ייטיב לזכור, אבל המציאות של ירושלים השסועה בשנים 1949-1967 הייתה מציאות קשה ועצובה, אשר עצרה את התפתחות העיר בשני צידי החומה והגדרות שחצו אותה. לו היו תושבי מזרח העיר נוטלים חלק בבחירות לעירייה, היו יכולים לכבוש לפחות שליש מכיסאות מועצת העיר (ואף יותר, כתלות בשיעור ההצבעה) ובאמצעות השותפות במוקדי הכוח להשיג זכויות אשר אמורות להיות אלמנטריות, גם ללא קשר לייצוג. האם ניתן לכונן מצב בו תושביה של העיר הקדושה בעולם משלכים ידיים לשותפות של אמת בנושא אשר אמור להיות מרכזי ביותר עבורם? האם ניתן לרקום לעיר חזון חברתי - דמוקרטי משותף? הבסיס לכך נעוץ, מעבר לחלומות, במערכת החינוך. ייטיבו אוהבי ירושלים לעשות אם יבינו זאת כאשר הם רומסים ברגל האדישות את זכותם הבסיסית של ילדים בעיר הזו לקבל חינוך.

לעירייה מוקנית לתושבים (רובם הגדול לא ממש זכות זו - בבחירות האחרונות לעירייה עמד שיעור ההצבעה של הערבים בירושלים על כ-4%; כ-6% השתתפו בבחירות לרשות ולפרלמנט הפלסטיני), וכן הזכויות והחובות באשר לשירותים אזרחיים נוספים כגון הביטוח הלאומי. תת הייצוג במוקדי קבלת ההחלטות הוא אחד ההסברים לפערים הגדולים בתקצוב בין האוכלוסייה הערבית והיהודית בעיר, הבאים לידי ביטוי גם במערכת החינוך. כתושבת העיר קשה לי המחשבה כי בחודש זה ממש נמנעת ממאות ואולי מאלפי תלמידים בני עירי הזכות לחינוך, ונחסמת קבלת שירות יסודי שכזה.

הקו הירוק סת

באשר לפתרונות המצב הקיים, מעקב אחר טיפול העירייה ומשרד החינוך בנושא בשנים האחרונות יאיר באור קודר את מצבה העגום של מערכת שלטון החוק בישראל: מתוצאותיהן של עתירות רבות לבג"צ, עולה כי המדינה והעירייה, כל אחת בחלקה, לא עמדו ביעדים עליהם התחייבו בפני בית המשפט (כולל לאחר דיונים בביזיון בית המשפט בשנת 2007). נראה כי המצב הוא כי פסיקות בית המשפט העליון בנושא אינן נאכפות כמעט לחלוטין (נושא מקומם לכשעצמו).

יתכן כי גם חוסר הבהירות באשר לעתידה של העיר כיום מונע מן הדרגים השונים לראות בהשקעה הרבה הנדרשת בתשתיות בעיר השקעה כלכלית כדאית (לבד מן ההשקעה

תת הייצוג במוקדי קבלת ההחלטות הוא אחד ההסברים לפערים הגדולים בתקצוב בין האוכלוסייה הערבית והיהודית בעיר, הבאים לידי ביטוי גם במערכת החינוך.

אסתי קירמאיר היא תושבת ירושלים, חברה קבוצת חורש. אחת ממתמודדות מפלגת העבודה לעיריית ירושלים

✉ estikirmaier@yahoo.com